

Lehtori Helena Niemen muistelmia Alli -tädistä Alli Nissisen juhlaseminaarissa Iisalmessa
17.9.2016

Hyvät kuulijat

Kun Marja Hartikainen pyysi minua kertomaan Alli Nissisestä sukulaisen näkökulmasta, suhtauduin asiaan kovin epäroiden. Mitä minä tiesin Alli-tädistä?

Sen verran tiesin jo lapsena, että Alli oli isäni isoäidin sisar ja hyvin merkittävä henkilö, olihan hän ensimmäisiä naiskansanedustajia. Olin lukenut jo pikkutyttöä Alli-tädin satukirjaa Hopeakauha, ja varsinkin kaksi satua jäi mieleen: Toinen oli Ihmeellinen silta, jossa mainittiin tuttu paikka eli Mansikkaniemi, ja silta, joka pikkutyttö oli ylitettävä päästäkseen mummon luo. Satu oli tosi pelottava ja loppui surullisesti. Toinen mieleen jäänyt satu oli Harmo, josta pidin kovasti. Siinä kerrottiin hevosesta, jota Aappo – renki kohteli huonosti. Aappo sai opetuksen, ja satu loppui onnellisesti. Ja olihan meillä pieni puinen rasia, jossa luki Interlaken – sen oli Alli-täti tuonut matkamuistona. Hanna-tädin (isäni täti Hanna Hahl) luona olin nähnyt myös kävelykepin, jonka kahvana oli alppikauriin sarvi ja sen tyvellä karvakiehkura. Kepissäkin luki Interlaken. Täti oli siis myös matkustellut Alpeilla jo 1900-luvun alussa, mikä tuntui 10-vuotiaasta pikkutyöstä hurjan jännittävältä. Saatoin kuvitella tädin kulkemassa vuoristopolulla pitkässä hameessa lierihattu päässä ja keppi kädessä.

Myöhemmin tiedot ovat lisääntyneet ja tarkentuneet. Minun ja Alli-tädin välissä on kaksi sukupolvea, ja Allilla oli isoisoäitini Annan lisäksi muitakin sisaruksia, ja Annalla oli paljon lapsia, joten mahdolliset muistoesineet ja kirjeet ovat levinneet laajalle sukulaisten keskuuteen. Tämä puheenvuoroni on vain hyvin suppea esitys, joka perustuu lähinnä Annan jälkeläisten kertomuksiin ja siihen mitä olen lukenut aikakauslehdistä ja muutamista Alli-tädin kirjeistä.

Palataan nyt ajassa 150 vuotta taaksepäin. Kun Alli oli 2-vuotias, Paavo Nissinen muutti perheineen Ulpasmäeltä Koljonvirralle . Allin 19 vuotta vanhempi sisar Anna Sofia oli avioitunut Iisalmen lukkarin Karl Johan Hahlin kanssa samana vuonna. Paavo osti parin kilometrin päästä Virran tilasta Iijärven rannalta Kattaalan tilan, jonne nuori pari asettui asumaan. Muutaman vuoden kuluttua Karl Johan osti tilan apeltaan. Perheeseen syntyi 10 lasta, joista 7 eli aikuisikään.

Kun Alli lähti Kuopioon kouluun, oli siellä jo pari vuotta nuorempi sisarenpoika Karl Petter Hahl, ja myös hänen nuoremmat veljensä Joel ja Eero olivat Kuopiossa koulussa Allin kanssa samaan aikaan. Nuoret kyläilivät toistensa luona, ja terveiset ja tuomiset kotoa niin Kattaalasta kuin Virran talostakin kulkivat hevoskyydillä Iisalmen ja Kuopion väliä.

Alli oli jo muuttanut Helsinkiin, kun Anna- sisar jäi leskeksi ja kahdeksan lapsen huoltajaksi. Lapsista vanhin oli 18 vuoden ja nuorin vajaan 2kk:n ikäinen. Samana vuonna kuoli myös toiseksi vanhin 17-vuotias Joel-poika.

Anna oli ilmeisen sitkeää tekoa ja selvisi taloudellisistakin vaikeuksista. Hän lähetti myös tyttäret Alman ja Hannan Kuopioon kouluun.

Vuonna 1900 Alli oli jo täydessä työn touhussa Helsingissä. 19-vuotias sisarentytär Hanna kirjoitti veljelleen Kallelle: *Tänään kirjoitin Alli tädillekin. Pyysin häntä lähettämään minulle kevätpalttookankaan ja kirjoitin hänelle kaikista asioista. Hän joutaisi hyvin lähettää meille aina jotain, sillä kyllä hänellä on varoja.*

Vuonna 1906 Alma kirjoittaa Anna-äidilleen Helsingistä, missä oli hoitamassa Kalle-veljensä taloutta: *Maanantaina me oltiin päivällisellä tädin luona. Siellä oli serkku Hilma ja Aino myös.* ((Hilma oli Allin vanhimman sisaren Ulrikan tytär ja Aino Hilman tytär). *Se maanantai olikin oikein naisten juhlapäivä, kuin silloin tuli se uusi valtiopäivälaki voimaan. Joka paikassa ne naisyhdistykset ja muut pitivätkin juhlaa. Alli-täti oli sepittänyt runonkin Suomen naisille ja oli sen lausunut Unionin juhlassa. On se pantu Helsingin sanomiinkin. Olet kai lukenut sen. Hyvin mukavasti kirjoitettu.* Kallen luona asui myös Alli-tädin valmistavassa 3-luokkaisessa koulussa opiskeleva Anna, joka oli Kallen nuoremman Paavo-veljen tytär.

Suuri suru kohtasi taas Anna-sisaren perhettä, kun vanhin poika Karl Petter kuoli v. 1907 ryöstömurhan uhrina työskennellessään Viipurissa rautateillä linjakasöörinä. Alli laittoi sähkeen Almalle: *Koska ja minne haudataan rakas Kalle?*

Kalle ei ollut naimisissa, ja hän oli ollut tärkeä tuki Anna-äidille. Alli auttoi selvittämään sisarensa ja Kallen raha-asioita Kallen kuoleman jälkeen mm. kiirehtimällä Annalle myönnetyn eläkekirjan saamista Senaatista.

Alli-tädin jalanjälkiä yhteiskunnallisena vaikuttajana seurasi Annan kolmas poika, agronomi ja 1910- ja 1920-luvuilla kansanedustajana ja ministerinä toiminut Eero Hahl. Hän oli jo aiemmin lunastanut Kattaalan tilan sisaruksiltaan. Hanna-sisko tuli Iisalmeen töihin rautateille, ja asettui v. 1907 yhdessä äitinsä kanssa asumaan Iisalmen kaupunkiin puutaloon juuri tälle paikalle missä nyt on tämä Kulttuurikeskus.

Mainittakoon, että Anna sai Kattaalasta mukaansa mm. Hertta-nimisen lehmän ja lampaan. Vielä 1960-luvulla tällä tontilla oli isohko perunapeltö ja suuri piharakennus karjasuojineen.

Alli-täti piti yhteyttä Iisalmen sukulaisiin kirjeitse ja vierailuilla. Hän kirjoitti Hannalle v. 1910: *Hyvä Hanna! Tänä päivänä lähetän minä täältä tulemaan seppeleen, jonka pyydän sinua laskemaan veljesi haudalle. Samassa junassa tulee paketti, joka on Ulpasmäen Gretastinalle osoitettu ja jonka pyydän sinua ulosottamaan ja lähettämään niin pian kuin mahdollista Ulpasmäelle. Terveisiä kaikille sukulaisille Idalta ja Alli-tädiltä.*

Kesäkuussa v. 1911 Alli suunnitteli vierailua Iisalmeen ja kirjoitti Annalle mm. : *Olemme ajatelleet, että tulisimme Iisalmelle noin 16 p:n tienoilla ja viivymme kai siellä juhannuksen yli. Heti juhannuksen jälkeen täytyy meidän taas tulla tänne. Mutta onhan siinä jo aikaa kyläillä sukulaisten luona ja nähdä kaikki rakkaat paikat. Sitten hän kehottaa olemaan huolehtimatta, he voivat yöpyä Iisalmessa majatalossa ja aikovat vierailla myös Virralla, Ulpasmäessä, Niinimäellä ja Pulkisten mäessä. Lopuksi hän kirjoittaa: *Minun rupesi niin mieleni tekemään sinne, että kesken kaiken kiireen päätimme asian. Heti kun tulemme sinne, niin mennään kaikki yhdessä saunaan. Kyllä kaikei siellä on aina hyviä uusia vastoja. Varmasta tulopäivästä lähetämme sitten kortin. Sydämelliset terveiset kaikille lähettävät Ida ja Alli**

V. 1915 elokuussa Alli kirjoitti Almalle: *Rakas Alma! Olen niin tottunut sinun tallentamiisi marjoihin, että pyytäisin Sinun nytkin olemaan hyvä ja tallettamaan minulle kolme tai neljä purkkia. Tiedän hyvin, miten kallista se on – ja maksan sinulle sitten kaiken rahassa, kun vaan saan tietää, mitä kuluja sinulla on ollut niistä. Vaikea on marjoja tänne kuljettaakin, mutta ehkäpä nyt jollain tavalla saamme ne tänne tulemaan.*

50-vuotissyntymäpäivistään hän kirjoittaa: *Ei meillä täällä Tapanina mitään juhlaa ollut. Minä matkustin jo ensimmäisenä joulupäivänä maalle Grankullaan, sillä en tahtonut, että ihmiset minua*

kunnioittaisivat. Grankullassa olin ypöyksin ja syntymäpäivänäni olin 3 tuntia yksin metsässä kävelemässä. Sillä tavalla minä vietin 50-vuotissyntymäpäivääni. Mutta kun seuraavana iltana maalta kotia tulin, näin hämmästykseni, että minulle oli tullut lahjoja, sähkösanomia, kirjeitä, kukkia (yli 50 kukkalaitetta). Ihmiset ovat minua ylen suurella ystävyydellä muistaneet. Lämmin kiitos teillekin kaikille.

Sukulaisten muistamisesta on esimerkkinä seuraava 19.12.1922 päivätty kirje: *Rakas Annu! Tänään lähetän rautatien pakettina tulemaan käärön joulunamusia eri sukulaisperheille. Koko paketti tulee sinun osoitteellasi ja pyydän sinua sitte antamaan käärot osoitteiden mukaan kullekin. Toivotan teille kaikille rauhallista ja onnellista joulua! Sinulle erityisesti terveyttä ja Jumalan siunausta. Ida lähettää onnittelut ja terveiset ja osan piparkakuista! Voikaa hyvin! Sisaresi Alli.*

Allin terveys alkoi horjua 1920-luvulla kirjeistä päätellen. Hän kertoo 5.4.1923 Hannalle lähettämässään kirjeessä olleensa hyvin väsynyt ennen pääsiäislomaa, mutta tuntevansa itsensä loman jälkeen taas työkykyiseksi ja reippaaksi. Myös Anna- sisar sairasteli, ja Alli kirjoittaa samassa kirjeessä: *Olen ajatelut Annua ja hänen kärsimyksiään – mutta eihän siinä voi muut auttaa kuin Jumala. Lähetän Annulle sydämelliset terveiseni – olen ajatuksissani hänen luonaan.*

Jo seuraavana päivänä hän on saanut Hannalta sähkösanoman, jossa kerrotaan Annan kuolemasta. Hän kirjoittaa Hannalle: *Otan lämpimästi osaa suruusi.... Annu oli elämässään saanut kokea paljon iloa ja paljon surua. Hän on jo ansainnut levon jonka Jumala on hänelle lahjoittava. Odotan sinulta lähempiä tietoja kaikista asioista, kunhan jaksat ja joudat kirjoittamaan. Tarvitsetko rahaa? Ilmoita siitä.*

Kesällä 1925 hän kertoo kirjeessään Hannalle toipumisestaan sydänkohtauksesta: *Nyt olen jo parempana – saan kävellä huoneissa ympäri ja kenties pääsen jo huomenna ulos.... Tämä sydänkohtaus oli seurauksena väsymyksestä ja kuumuudesta – ja se paranee levon saannilla. Näin arvelee lääkäriini ja kenties hän on oikeassa.*

Elokuussa Bad Grankullassa päivätyssä kirjeessä Alli kertoo saaneensa hyvää hoitoa ja erinomaisia Nauheimerkylpyjä ja tuntevansa itsensä terveeksi ja kuin uudeksi ihmiseksi. Hän kyselle vielä Hannalta: *Tuliko puvustasi sievä? Oletko käynyt haudoilla? Onko Annun kivi jo tullut?*

Seuraava tallessa oleva viesti Hannalle onkin sitten 11.4.1926 sähkösanoma Idalta: Alli kuoli klo 3.45 aamulla

Testamentissaan Alli vielä muistaa veljiensä ja sisariensa tyttäriä raha- ja osakekirjalahjoituksilla.

Vaikka Alli-täti oli varmaan hyvin kiireinen opettajana ja koulun johtajana, yhteiskunnallisena vaikuttajana ja kirjailijana toimiessaan, hänellä kuitenkin oli lapsuudenkoti ja kotikaupunki mielessään ja hän piti säännöllisesti yhteyttä sukulaisiinsa. Onneksi ainakin osa hänen kirjeistään on säilynyt.

Tässä tarinassani mainitut kirjeet löytyivät vanhan kirjoituspöydän laatikosta. Kirjoituspöytä oli Hanna-tädillä tuossa aiemmin mainitussa tällä paikalla sijainneessa Hahlin talossa. Kirjoituspöytä päätyi Hanna-tädin kuoltua hänen veljensä Teodorin jälkeläisille Vuolijoelle, mistä veljentytär Siiri Kaulio ne otti talteen ja liitti muuhun Alli Nissisestä keräämäänsä aineistoon. Kiitokset pikkuserkulleni Arja Kauliolle, jolta sain kopiot kirjeistä ja sähköistä ja muutakin taustamateriaalia tähän esitykseen

